

سال پانزدهم، شماره ۵۱
پاییز ۱۳۹۴، صفحات ۷۵-۹۶

دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهر
فصلنامه‌ی علمی-پژوهشی فضای جغرافیایی

رashed احمدی^۱
آئیژ عزمی^۲
داوود جمینی^۳

بررسی عوامل موثر بر کیفیت زندگی روستاهای پیرامون شهر مورد مطالعه: دهستان بدر (شهرستان روانسر)

تاریخ دریافت: ۱۳۹۲/۰۶/۲۰ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۳/۰۳/۱۱

چکیده

امروزه بحث کیفیت زندگی در نواحی روستایی از اهمیت زیادی برخوردار است و مطالعات مختلفی در زمینه کیفیت زندگی در حوزه جغرافیا صورت گرفته است. با توجه به اهمیت بررسی کیفیت زندگی در نواحی روستایی این مقاله به دنبال بررسی عوامل موثر بر کیفیت زندگی نواحی روستایی در دهستان بدر است. روش تحقیق توصیفی پیمایشی می‌باشد که از ابزار پرسشنامه در آن استفاده شده است. روش کار نیز از طریق روش تحلیل مسیر و با هدف تعیین عوامل مستقیم و غیر مستقیم موثر بر کیفیت زندگی نواحی روستایی است. حجم نمونه نیز ۲۳۸ نفر بوده است. نتایج تحقیق نشان می‌دهند که سن، بار تکفل، دارایی خانوار، رضایت‌مندی، جمعیت روستا به شکلی مستقیم بر کیفیت

E-mail: ahmadi_rashed@yahoo.com

۱- کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، دانشگاه خوارزمی تهران، ایران.

۲- عضو هیئت علمی دانشگاه رازی کرمانشاه، ایران.

۳- دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه ریزی روستایی دانشگاه اصفهان، ایران.

زندگی اثر می‌گذارند و فاصله روستا از شهر، درآمد ماهیانه، تعداد افراد شاغل و نوع شغل به‌طور غیر مستقیم بر کیفیت زندگی در نواحی روستایی موثر هستند.

کلید واژه‌ها: کیفیت زندگی، تحلیل مسیر، دهستان بدر، روستاهای پیرامون شهر.

مقدمه

بررسی کیفیت زندگی از موضوعات مورد بحث در مطالعات جغرافیایی و علوم اجتماعی است، که نشان حاکی از سطح رفاه افراد ساکن در شهر و روستا است و هر چه کیفیت زندگی بیش‌تر باشد، رفاه بیش‌تری وجود دارد، در عین حال محل زندگی نیز اهمیت زیادی دارد. موقعیت جغرافیایی و در برخی مواقع دوری و نزدیکی به شهر از مواردی است که بر کیفیت زندگی اثر مستقیم و غیر مستقیم می‌گذارد. در نواحی روستایی نیز پاره‌ای از عوامل به‌طور مستقیم اثر گذارده و پاره‌ای دیگر اثری غیر مستقیم دارند.

به لحاظ مکانی، اکثر مطالعاتی که تاکنون در ارتباط با کیفیت زندگی صورت گرفته، بیش‌تر شامل نقاط شهری است و کم‌تر در نقاط روستایی به این مهم پرداخته شده است. از آن‌جا که هنوز هم سهم قابل‌توجهی از جمعیت کشورهای دنیا به‌خصوص کشورهای جهان سوم در مناطق روستایی سکونت دارند و نسبت به سکونت‌گاه‌های شهری از کیفیت زندگی پایین‌تری برخوردارند؛ ضرورت توجه به موضوع کیفیت زندگی در روستاها را دوچندان می‌کند. در کشور ایران نیز بر اساس آخرین سرشماری صورت گرفته حدود ۲۸/۵ درصد جمعیت در نقاط روستایی زندگی می‌کنند (سازمان آمار، ۱۳۹۲: ۲۵)، از سویی شواهد حاکی از این است که برخورداری روستاهای ایران به‌طور اعم و روستاهای مورد مطالعه به‌طور اخص نسبت به سکونت‌گاه‌های شهری از سطح کیفیت پایین‌تری برخوردار هستند. از این رو پژوهش حاضر تلاش دارد تا این مسئله را در نواحی روستایی دهستان بدر از توابع شهرستان روانسر مورد بررسی قرار دهد، در واقع به دنبال پاسخگویی به این سؤال است که عوامل موثر بر کیفیت زندگی در سکونت‌گاه‌های روستایی در شهرستان روانسر چه می‌باشند؟

پیشینه پژوهش

در زمینه کیفیت زندگی تحقیقات گسترده‌ای در سطح جهان و ایران انجام شده است که عمده‌ای آن‌ها در حوزه‌ی پزشکی بوده و از دید جغرافیایی تا چند سال پیش کم‌تر بدان پرداخته‌اند و همان‌طور که در جدول ۱ آمده است در سال‌های اخیر در حوزه جغرافیا نیز به این مهم توجه شده است. سابقه تاریخی استفاده از عبارت کیفیت زندگی با آثار کلاسیک ارسطو (سال ۳۳۰ قبل از میلاد مسیح) برمی‌گردد (مختاری و نظری، ۱۳۸۹: ۱۵). در آن دوران ارسطو زندگی خوب یا خوب انجام دادن کارها را به معنی شاد بودن در نظر گرفته است (نجات، ۱۳۸۷: ۵۷). توجه دانش جغرافیا به کیفیت زندگی، محیط و مفاهیم مربوط به آن به اواخر دهه ۱۹۶۰ بر می‌گردد. دیوید اسمیت اولین جغرافی دانی بود که درباره کیفیت زندگی، رفاه و عدالت اجتماعی در جغرافیا صحبت کرد. این جغرافیدان برای بررسی کیفیت زندگی، رفاه و عدالت اجتماعی از شاخص‌های اجتماعی ذهنی و مقایسه‌ای عینی استفاده کرد که برای سنجش مورد اول از پرسشنامه و برای مورد دوم از مشاهده و آمار استفاده کرد. در دهه ۷۰ میلادی نیز دیوید هاروی با انتشار چهار مقاله به این مقولات پرداخت: خوراک، مسکن، خدمات بهداشتی، تحصیلات، خدمات اجتماعی و خدمات مربوط به محیط، کالاهای مصرفی، تأسیسات تفریحی، دل‌پذیری محله و وسایل حمل‌ونقل، ۹ مقوله از نیازهای انسانی است که به زعم هاروی انسان‌ها به حداقلی از آن‌ها نیاز دارند (جاجرمی و کلت، ۱۳۸۵: ۷).

جدول ۱- مروری بر پژوهش‌های چند مرتبط با تحقیق

عنوان تحقیق	مؤلف / مؤلفین	سال انتشار	نتایج
نقش و عملکرد: جنبه‌های کیفیت زندگی افراد مسن در مناطق روستایی بنگلادش	نیلسون و همکاران	۲۰۰۵	افراد مسن در مناطق روستایی بنگلادش سالم بودن، داشتن یک شبکه خوب اجتماعی، حمایت اجتماعی و یک وضعیت مطمئن مالی را به منظور داشتن کیفیت زندگی خوب در اولویت قرار دادند.
کیفیت زندگی اجتماعی در بین ساکنان نواحی روستایی	آوه و کوک	۲۰۰۹	نقش موثر پیوستگی اجتماعی و رضایت از مسکن در پیش‌بینی رضایت اجتماعی است. همچنین سرمایه اجتماعی به طور مستقیم بر روی پیوستگی و رضایت اجتماعی و به طور غیرمستقیم بر روی رضایت از مسکن تأثیرگذار است.
بررسی رابطه بین متغیرهای زمینه‌ای، سرمایه‌ی اجتماعی و رضایت از کیفیت زندگی روستاهای استان فارس	سید مسعود ماجدی	۱۳۸۵	۱- سرمایه اجتماعی یک پیش‌بینی کننده خوب برای تبیین رضایت از کیفیت زندگی در نقاط روستایی فارس است. ۲- نوع روستا؛ که بیانگر ویژگی‌های روستاها به لحاظ امکانات توسعه است و درآمد ماهیانه بر میزان رضایت از کیفیت زندگی مؤثرند و هر دو به این نکته اشاره می‌کنند که بهتر شدن وضعیت روستا و

عنوان تحقیق	مؤلف / مؤلفین	سال انتشار	نتایج
			فرد می‌تواند بر میزان رضایت از کیفیت زندگی مردم تأثیرگذار باشد
سنجش کیفیت زندگی: بررسی مفاهیم، شاخص‌ها، مدل‌ها و ارائه مدل پیشنهادی برای نواحی روستایی	رضوانی و منصوریان	۱۳۸۷	ارائه تصویری کامل و مناسب از کیفیت زندگی با قابلیت استفاده در تمامی مکان‌ها و زمان‌ها تنها از طریق ترکیب شاخص‌های عینی و ذهنی امکان پذیر است، تنوع ویژگی‌های طبیعی، اجتماعی، اقتصادی و کالبدی-فضایی نواحی روستایی باعث شده که هر کدام از این نواحی ویژگی‌ها، امکانات و استعدادها و نیز تنگناها و محدودیت‌ها خاص خود را داشته باشند که با نواحی شهری و دیگر نواحی روستایی متفاوت است.
سنجش کیفیت محیط شهری در شهرهای جدید و با انگیزه ارائه یک الگو به منظور ارزیابی کیفیت محیط و شناخت مؤلفه‌های موثر بر آن، در شهر هشتگرد	جمشید مولودی	۱۳۸۸	در این تحقیق وی با استفاده از روش تحلیل عاملی و به‌کارگیری یک مدل تجربی سلسله مراتبی، به این نتیجه رسیده است که میزان رضایت ساکنان از کیفیت محیط شهری جدید هشتگرد در سطح پایینی قرار دارد.
ارتقاء روستاها به شهر و نقش آن در بهبود کیفیت زندگی ساکنان محلی	فاطمه احمدی	۱۳۸۸	ارتقای روستای صاحب به شهر توانسته باعث بهبود در کیفیت محیط فیزیکی، وضعیت مسکن، بهزیستی فردی، مشارکت و درآمد و ثروت ساکنان این شهر شود، اما نتوانسته بهبودی در وضعیت سلامت، آموزش، اوقات فراغت، اطلاعات و ارتباطات و کار ایجاد کند؛ و در نهایت نتیجه گرفته است که ارتقای روستای صاحب به شهر توانسته بهبود نسبی در کیفیت زندگی ساکنان این شهر ایجاد کند.
سنجش میزان رضایتمندی ساکنان روستایی از کیفیت زندگی و اثرات آن بر امنیت مناطق مرزی	قالیباف و همکاران	۱۳۸۸	ساکنان مناطق مرزی بخش نوسود در استان کرمانشاه با توجه به اینکه در مناطق حاشیه‌ای یعنی مرزها استقرار یافته‌اند از شاخص‌های منتخب و مرتبط با کیفیت زندگی رضایت چندانی ندارند و یافته‌های نهایی حاکی از آن بود که شاخص‌های مرتبط با کیفیت زندگی بر امنیت مناطق مرزی تأثیر دارد
ارزیابی توزیع فضایی کیفیت زندگی در مناطق روستایی، مطالعه موردی: بخش مرکزی شهرستان دلفان	رکن‌الدین افتخاری و همکاران	۱۳۹۰	کیفیت آموزش، محیط مسکونی و محیط فیزیکی، سلامت و امنیت و نیز درآمد و اشتغال را پایین‌تر از حد متوسط ارزیابی کرد؛ و کیفیت تعامل و همبستگی اجتماعی را در حد متوسط دانست. همچنین یافته‌های تحقیق نشان از آن دارند که در روستاهای بخش مرکزی شهرستان دلفان در تمام مؤلفه‌های موثر بر کیفیت زندگی به لحاظ موقعیت مکانی و بعد فاصله، می‌توان تفاوت معناداری را مشاهده کرد. این به‌گونه‌ای است که ساکنان روستاهای دشتی رضایتمندی بیشتری از مؤلفه‌های مذکور داشته‌اند، و پس از آن مردم ساکن در روستاهای کوهپایه‌ای و کوهستانی جای می‌گیرند. دیگر اینکه به لحاظ بعد فاصله، جز مؤلفه اقتصادی که تفاوت معناداری نداشت، تفاوت در دیگر مؤلفه‌ها (کیفیت محیطی، کالبدی و اجتماعی) معنادار بود

در نهایت با مروری بر ادبیات و سوابق پژوهش در نقاط شهری و روستایی به این جمع بندی رسیدیم که:

- کیفیت زندگی در نواحی شهری تا اندازه‌ای در بعد کالبدی مسکن و محیط بهتر بوده است و در بقیه شاخص‌ها همچون نواحی روستایی از کیفیت پایینی برخوردار است؛

- کیفیت زندگی با افزایش سن و بیکاری و عدم اشتغال روند کاهشی داشته است، که این مهم در نواحی روستایی بارزتر است؛
- بسیاری از افراد و خانواده‌های روستایی کیفیت زندگی را مترادف با سلامت فردی و اجتماعی دانسته‌اند؛
- در بسیاری از تحقیق‌ها بیش‌تر بعد کالبدی و اجتماعی روستا را جهت اندازه‌گیری کیفیت زندگی در نظر گرفته‌اند؛
- کیفیت زندگی در زنان روستایی نسبت به مردان بیش‌تر بوده است.

مبانی نظری

کیفیت زندگی واژه‌ای پیچیده در ارتباط با شرایط و وضعیت جمعیت در یک ناحیه در برگیرنده ابعاد روانی است که شاخص‌هایی همچون رضایت، شادمانی و امنیت را در برمی‌گیرد (شاخص‌های ذهنی) که در برخی موارد، رضایت‌های اجتماعی نیز نامیده می‌شود. علاوه بر این‌که در برگیرنده ابعاد محیطی شامل: سنجه‌هایی همچون مسکن، دسترسی به خدمات و امنیت محیطی است (شاخص‌های عینی) در برگیرنده جنبه‌های دیگری چون توجه به فرصت‌های اجتماعی، امیدهای اشتغال، ثروت و اوقات فراغت است (سیف الدینی، ۱۳۸۱: ۳۷۵).

در زمان‌های خیلی دور، این موضوع در بین فلاسفه اسلامی جایگاه ویژه‌ای یافت. رویکرد آکادمیک به کیفیت زندگی از سال ۱۹۲۰ میلادی یعنی زمانی که پیگو در کتاب خود به نام اقتصاد و رفاه به این موضوع پرداخت، سیر تازه‌ای یافت. از دهه ۱۹۳۰ محققان آمریکایی به ارزیابی کیفیت زندگی در مناطق مختلف کشور خود پرداختند و پس از آن این مفهوم مورد توجه دانشمندان علوم روان‌شناسی، اقتصاد، سیاست، جامعه‌شناسی و پزشکی به صورت یک موضوع میان رشته‌ای قرار گرفت (سلامتی، ۱۳۸۸: ۳). امروزه با توسعه برنامه‌ریزی‌های مکانی، میزان رضایت از کیفیت زندگی در فضاها برنامه‌ریزی شده از اهداف اولیه و اصلی به شمار می‌رود. بنابراین، اندیشمندان برنامه‌ریزی نیز اعتقاد دارند برنامه‌ریزی‌ها باید همسو با بهبود کیفیت زندگی باشند چرا که؛ مردم به‌طور ذاتی به دنبال یک زندگی خوب می‌باشند و در این راستا برای بهبود شرایط زیستی خود سعی می‌کنند تا از استعداد و توانمندی‌ها و ظرفیت‌های خود حداکثر بهره‌برداری را بنمایند و از این‌رو همواره مسئله اصلی این بوده است که زندگی مطلوب و با کیفیت چگونه زندگی است؟ (اونق، ۱۳۸۴: ۱).

از طرفی، بهبود کیفیت زندگی می‌تواند زمینه‌های دیگر توسعه مانند توسعه اجتماعی، اقتصادی و کالبدی را به همراه داشته باشد. در این راستا، نواحی روستایی به عنوان یکی از عرصه‌های زیستی انسان‌ها نیازمند به مطالعات مرتبط با کیفیت زندگی می‌باشند. این مطالعات باید زمینه‌های مرتبط با کیفیت زندگی روستایی، کاهش محرومیت جغرافیایی و دسترسی به نیازهای اساسی زندگی را در برگیرد. در دنیای امروز، کیفیت زندگی در نقاط روستایی وابستگی بیش تری به کیفیت مکان پیدا کرده و به عوامل اقلیمی، جنگل‌ها، مراتع و مزارع یا به عبارتی دیگر به منابع طبیعی وابسته است (پارکر و موور، ۲۰۰۸: ۲۳۵-۲۳۶).^۴

روستا

روستاها کهن‌ترین شکل سکونت‌گاه‌های بشری (جمعه پور، ۱۳۸۹: ۱)، در زبان پهلوی رستاک، که معرب آن رستاق، رزداق و رسداق است به معنی ده و قریه آمده است (مطیعی لنگرودی، ۱۳۸۲: ۳۰). ناحیه‌ای است در خارج از شهر، مشتمل بر چند ده و مزرعه که در آن تولید روستایی حاکم است (مهدوی، ۱۳۷۷: ۵۰). به بیان دیگر روستاها پایگاه‌های بقای موجودیت و تأمین استقلال اقتصادی هر کشور هستند (آسایش، ۱۳۸۳: ۲۸). یا فضایی اجتماعی هستند که با برخورداری از تراکم نسبی ناچیز جمعیت و نوع غالبی از فعالیت اقتصادی، بیش‌تر ساکنان آن بیش‌تر به فعالیت‌های بخش اول اقتصادی (کشاورزی) می‌پردازند (سعیدی، ۱۳۸۷: ۴۰۰). روستا پهنه‌ی جغرافیایی و واحد برنامه‌ریزی است، که معیشت اکثر آن از داد و ستد متقابل بین عوامل تجدید پذیر طبیعی و رفتار انسانی حاصل می‌شود و دارای نقش اصلی کشاورزی، دامداری، دام‌پروری و نیز صنایع و خدمات وابسته است و سکونت‌گاه‌های کوچک و بزرگ همگن واقع در آن پهنه، هر یک نام و نقش جداگانه داشته، جای مشخص و نقش تکامل دهنده خاص خود را در مجموعه روستا دارا می‌باشد (حسینی ابری، ۱۳۷۸: ۶۲).

کیفیت زندگی

کیفیت زندگی مفهومی است بسیار انتزاعی که نمی‌توان برای آن تعریفی جامع و مانع ارائه داد (ماجدی و لهسایی زاده، ۱۳۸۵: ۳۰-۳۵)؛ و معمولاً به‌طور مشخصی یا ضمنی با کمیت زندگی (سال‌های زندگی) در تضاد است و ممکن است که رضایت بخش، خوشایند و بدون مزیت باشد. کیفیت برای زندگی مثل بازی مهم است؛ طول مدت

آن مهم نیست بلکه چگونگی آن مهم است (مایکل بی، ۱۳۸۹: ۴۷-۴۸). مقوله کیفیت زندگی به شکل وسیعی با مفهوم رفاه ارتباط پیدا می‌کند. رفاه مفهومی است که توصیف کننده بهزیستی، تأمین زندگی و فقرزدایی است، پس در ارتباط تنگاتنگی با مفاهیمی همچون عدالت اجتماعی قرار می‌گیرد (باری، ۱۳۸۰: ۶). مفهوم کیفیت زندگی دربردارنده "ستاندارهای زندگی" است و با توجه به نیازهای افراد، به ارائه‌ی شاخص‌هایی برای بهبود کیفیت و سطح زندگی افراد می‌پردازد (فدا و جیرون، ۱۹۹۹: ۲۶۲).^۵ واژه‌ی کیفیت زندگی سرچشمه روشنی ندارد، کیفیت زندگی یک فرد به حقایق عینی و خارجی زندگی‌اش و دریافت‌ها و ادراکات درونی و ذهنی او از این عوامل و نیز از خودش وابسته است (لطفی، ۱۳۸۸: ۶۵). هر تعریفی از کیفیت زندگی باید شامل دو عنصر (ویژگی) اساسی باشد: ۱- یک ساختار ذهنی (درونی) روان‌شناختی-فیزیولوژیکی که حس رضایتمندی را فراهم می‌کند. ۲- پدیده‌های خارجی که آن ساختار را ضمانت می‌کند (پاژیون، ۲۰۰۳: ۱-۲۱).^۶ کیفیت زندگی از دهه‌ی ۱۹۶۰ به یکی از موضوعات مورد علاقه علوم اجتماعی تبدیل شد، زیرا در این دهه مشخص شد که رشد و توسعه اقتصادی لزوماً منجر به بهبود زندگی مردم یک کشور نمی‌شود (داس، ۲۰۰۸: ۲۹۸).^۷ اگر چه کیفیت زندگی در بعضی از منابع به سطح زندگی ترجمه شده است (درویش رحیم آبادی، ۱۳۸۳: ۶۸)، ولی سطح زندگی و پیشرفت مادی فقط یکی از پایه‌های کیفیت زندگی را شامل می‌شود (اکرسلی، ۱۹۹۹: ۱۰).^۸ در واقع مفهوم کیفیت زندگی یک متغیر مرکب است که از متغیرهای تغییر در سطح درآمد مردم، شرایط زندگی، وضع سلامت، محیط، فشار روانی، فراغت، شادمانی خانوادگی، روابط اجتماعی و چندین متغیر دیگر نظیر آن‌ها تأثیر می‌پذیرد (شکل ۱).

5- Fadda and Jiron

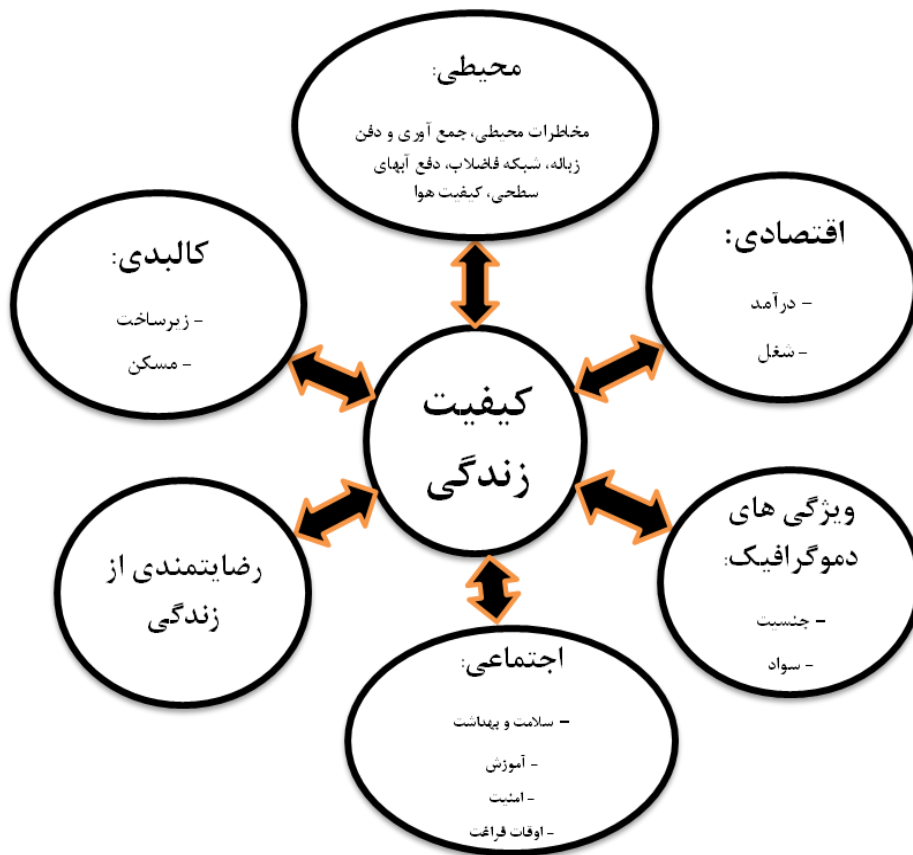
6- Pacione

7- Das

8- Eckersley

جدول ۲- ویژگی‌های راهبردی و مفاهیم اصلی رویکردهای کیفیت زندگی

مفاهیم اصلی رویکرد	ویژگی‌های راهبردی	رویکردها
فرد گرایی روان شناختی	- بیش تر ناظر بر ذهنیت، قابلیت‌ها و توانمندی‌های افراد است، و نه شرایط ساختاری، اجتماعی و محیط پیرامون	عاملیت گرایی
اصل سودمندی -اصل انتخاب	انتخاب امکانات و گزینه‌هایی که فراوان‌ترین لذت را برای بیش‌ترین افراد ایجاد می‌کند. - بیش‌ترین معطوف به چگونگی به حداکثر رساندن بهره و خیر عمومی معطوف است. به جای تحمیل ارزش‌های جامعه به هر فرد اجازه می‌دهد که به انتخاب‌های خاص خود بپردازد.	مطلوبیت گرایی
تاکید بر ارزش‌های انتزاعی و امور غیر واقعی -تاکید بر جنبه عمومی ارزش‌ها	فراهم آوردن این امکان که زندگی خوب چگونه است و چگونه می‌تواند بهتر شود. - هدفمند ساختن و سمت و سو بخشیدن به زندگی انسان - نشان دادن نمایی کلی از عوامل تشکیل دهنده کیفیت زندگی	ارزش‌های عام
تاکید بر ارزش‌ها و امور واقعی -تمرکز بر کالا و خدمات	تاکید بر تأمین نیازهای اولیه و اساسی مانند تغذیه، مسکن و بهداشت - مناسب بودن برای سنجش کیفیت زندگی اولیه در کشورهای بسیار محروم - مفهومی کامل و فراگیر را از کیفیت زندگی ارائه نمی‌دهد.	نیازهای اساسی
مردم گرا بودن توسعه	هدف اصلی در این رویکرد بهزیستی انسان است و انسان فعل و منبع اصلی توسعه به شمار می‌آید. -حوزه‌های مورد مطالعه این رویکرد پیش‌تر آموزش، بهداشت و اشتغال است.	توسعه انسانی
مکمل بودن نیازها -آزادی انتخاب و تصمیم‌گیری	شاخص اصلی در این رویکرد امید به زندگی است. - تأمین نیازها در واقع پیش‌نیاز مشارکت در تأمین اجتماعی است. -همه افراد دارای حق مسلم در تأمین نیازهایشان هستند.	نیازهای انسانی
تاکید بر مفهوم سازی	محور اصلی این رویکرد، تأکید بر مجموعه قابلیت‌هایی است که شخص توان آن	رویکرد قابلیت‌ی
کیفیت زندگی -تاکید بر توانایی افراد در دستیابی به کارکردهای مورد نظر	را دارد، یا باید داشته باشد. - گسترش آزادی، چه به عنوان هدف اولیه و چه به مثابه ابزار اصلی توسعه، باید در نظر گرفته شود. در این رویکرد در ارزیابی سیاست‌گذاران، به جای متمرکز شدن صرف بر وضعیت ذهنی افراد بر آن چه که اینان می‌توانند، انجام دهند، تمرکز می‌گردد.	
کلیت گرایی و فراگیر بودن کیفیت زندگی	مفهومی کامل و فراگیر را از کیفیت زندگی ارائه می‌دهد که تمام حوزه‌های موثر بر کیفیت زندگی را در بر می‌گیرد. - کیفیت زندگی در معنای واقعی نمی‌تواند مستقل از مناسبات، روابط یا پیوندهای مشترک اجتماعی باشد. - تأکید بر این‌که کیفیت زندگی فراتر از مفهوم فرآیندها و دستاوردها و تحقق فردی است.	رویکرد ساختارگرا

شکل ۱: مدل مفهومی عوامل موثر بر کیفیت زندگی

مواد و روش ها

روش شناسی تحقیق

روش پژوهش حاضر توصیفی-پیمایشی است. مبانی تئوریک آن بر اساس مطالعات کتابخانه‌ای و اسنادی انجام گرفته است و منابع و اطلاعات مورد نیاز نیز بر اساس بررسی‌های میدانی و تدوین پرسشنامه جمع‌آوری گشته است، ابزارهای پژوهش شامل مصاحبه، مشاهده و پرسشنامه‌ای بود که روایی صوری آن براساس نظر جمعی از اساتید و صاحب‌نظران تأیید گردیده و پایایی آن با استفاده از پیش‌آزمون و محاسبه ضریب آلفای کرونباخ مشخص گردید. ضریب آلفای کرونباخ حاکی از مناسب بودن ابزار پژوهش بود (جدول ۳). در این راستا پس از شناسایی شاخص‌های تعیین کیفیت زندگی در نواحی روستایی و انعکاس آن در پرسشنامه، اطلاعات مورد نیاز برای تحلیل و ارزیابی کیفیت زندگی در نواحی روستایی مورد مطالعه فراهم آمدند. به منظور تجزیه و تحلیل و استنتاج از یافته‌های تحقیق، ابتدا پرسشنامه‌های تکمیل شده کدگذاری شدند، سپس داده‌ها کدگذاری شده به نرم افزار SPSS انتقال داده

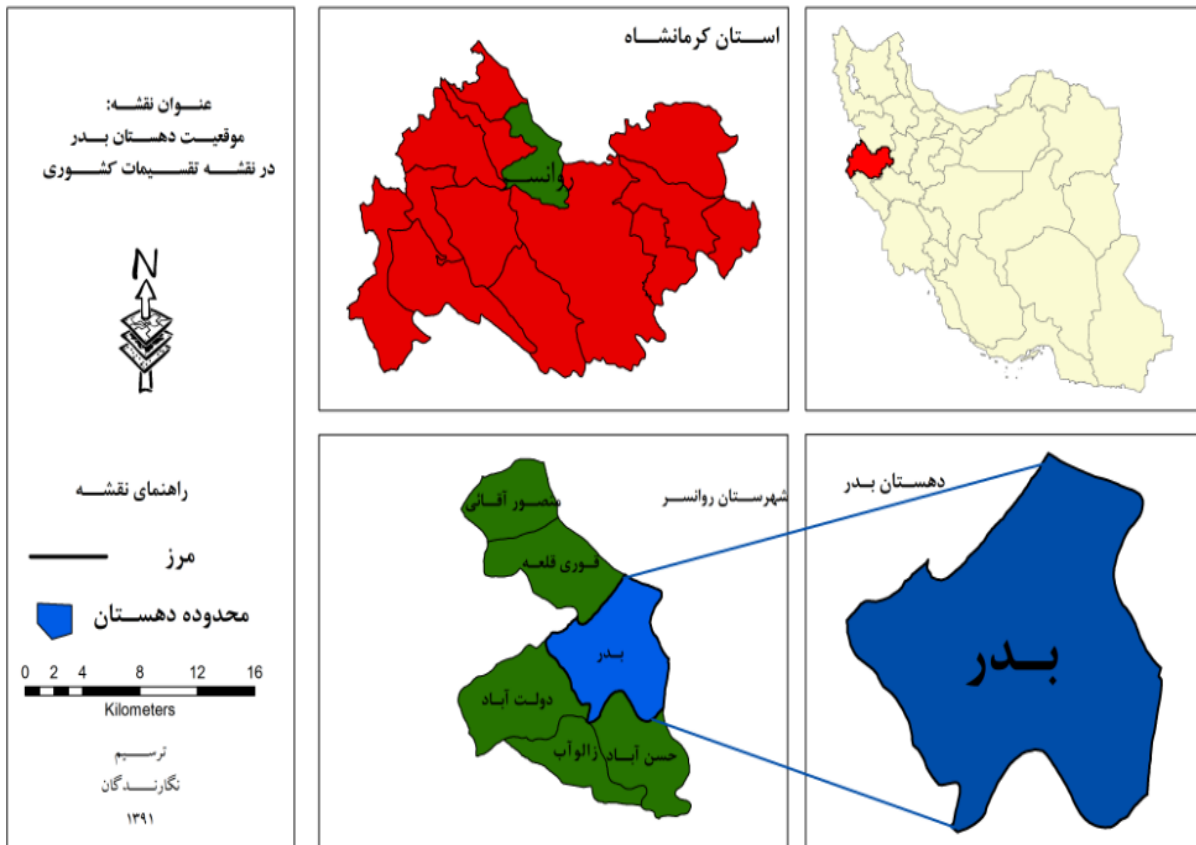
شد. جامعه آماری مورد مطالعه در این پژوهش شامل، کل خانوارهای ساکن در نقاط روستایی دهستان بدر شهرستان روانسر می‌باشند، این جامعه متشکل از ۲۴۷۳ نفر در قالب ۶۲۴ خانوار (فرمانداری شهرستان روانسر، ۱۳۹۱) می‌باشند. جامعه مورد مطالعه به لحاظ اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی نسبتاً همگون هستند. در نمونه‌گیری بر اساس فرمول کوکران حد مطلوب اطمینان در این پژوهش ۰/۹۵ در نظر گرفته شده و با توجه به موضوع تحقیق و وسعت مکانی دهستان بدر، از نمونه‌گیری احتمالی و روش خوشه‌ای چند مرحله‌ای استفاده می‌شود. ابتدا از میان کل روستاهای دهستان بدر، بر اساس فاصله روستاها از مرکز شهر روستاهای نمونه‌ای انتخاب می‌گردد. بدو از میان روستاهای نمونه، نمونه‌گیری می‌شود و رفته‌رفته از ۲۲ روستای مورد نظر، ۱۰ روستا نمونه‌گیری می‌شوند. نهایتاً کار به انتخاب نمونه‌ای از خانوارها ختم شد که در نهایت از ۶۲۴ خانوار کل دهستان بدر، ۲۳۸ خانوار حجم نمونه ما را بر اساس فرمول کوکران تشکیل داده است. در این پژوهش از آمار توصیفی مورد استفاده شامل فراوانی، درصد فراوانی، درصد فراوانی تجمعی، میانگین، میانه، نما (مد)، ماکزیمم (بیشینه)، مینیمم (کمینه)، انحراف معیار، واریانس، جمع متغیرهای پژوهش و تفسیر آن‌ها استفاده شده است، که جهت به‌دست آوردن این اطلاعات و تحلیل آن‌ها از نرم‌افزارهای GIS، SPSS، EXCEL استفاده شده است.

جدول ۳- میزان آلفای کرونباخ متغیرهای کیفیت زندگی در نواحی روستایی

مقدار آلفای کرونباخ	تعداد گویه‌ها	مقیاس‌های متغیر (کیفیت زندگی در نواحی روستایی)
۰/۷۷	۷	کیفیت سلامت و بهداشت (اجتماعی)
۰/۶۴	۵	کیفیت امنیت (اجتماعی)
۰/۸۸	۷	کیفیت مسکن (کالبدی)
۰/۷۲	۷	کیفیت زیرساخت‌ها (کالبدی)
۰/۸۲	۶	کیفیت اشتغال و درآمد (اقتصادی)
۰/۷۷	۴	کیفیت اوقات فراغت (اجتماعی)
۰/۸۸	۸	کیفیت محیطی
۰/۸۰	۶	کیفیت آموزش (اجتماعی)
۰/۸۹	۵۰	متغیر کیفیت زندگی در نواحی روستایی

محدوده مورد مطالعه

استان کرمانشاه بر اساس آخرین تقسیمات کشوری دارای ۱۴ شهرستان، ۲۹ بخش، ۲۸ شهر، ۸۵ دهستان، ۲۵۹۴ روستا، ۶۴ روستای بالای ۱۰۰۰ نفر و ۱۸۲ روستای بین ۵۰۰ تا ۹۹۹ می باشد (شکل ۲). شهرستان روانسر، با ارتفاع متوسط ۱۳۶۰ متر از سطح دریا در فاصله ۸۵ کیلومتری شمال غربی کرمانشاه قرار دارد و به عنوان دروازه اورامانات شناخته شده است، طول جغرافیایی آن ۴۶ درجه و ۴۰ دقیقه و عرض آن ۳۴ درجه و ۴۲ دقیقه است (طاهری، ۱۳۸۰: ۱)، جمعیت این شهرستان در سال ۱۳۸۵، برابر با ۴۵/۳۲۴ نفر و ۱۴۲ روستا بوده است. دهستان بدر یکی از دهستان‌های بخش مرکزی شهرستان روانسر می باشد که بر اساس آخرین سرشماری دارای ۲۹ روستا بوده و ۲ روستای آن خالی از سکنه بوده است. قابل ذکر است که دهستان بدر به لحاظ جمعیتی اولین دهستان شهرستان روانسر محسوب می شود.

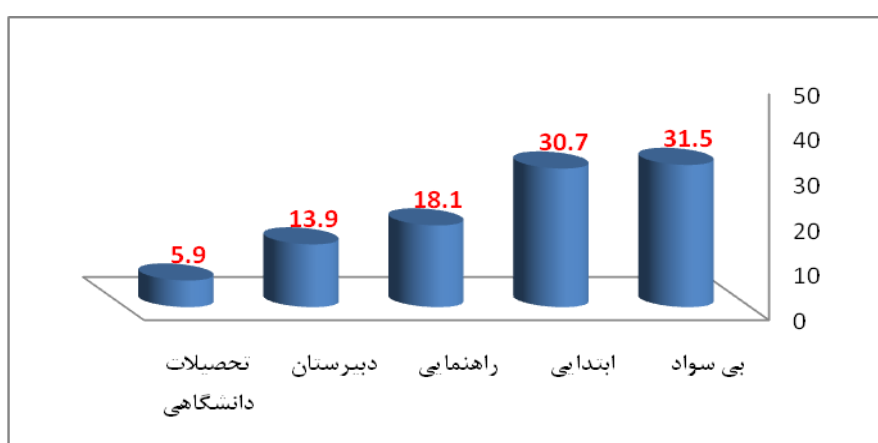
شکل ۲: نقشه موقعیت جغرافیایی دهستان بدر

بحث و یافته‌ها

از میان ۲۳۸ نفر افراد مورد مطالعه، ۲۲۰ (۹۲/۴ درصد) را مردان و ۱۸ نفر (۷/۶ درصد) را زنان تشکیل می‌دادند. حضور بیش از ۹۰ درصدی مردان به دلیل سرپرست خانوار بودن این پاسخگویان می‌باشد. از این تعداد حدود ۵۶/۷ درصد در گروه سنی ۳۱ تا ۵۰ سال بوده‌اند. همچنین میانگین سنی آنها ۴۵ سال بوده است. شکل ۳ وضعیت سواد را بین افراد مورد مطالعه نشان می‌دهد، همان‌گونه که از نمودار پیداست سطح سواد بیش از ۶۰ درصد افراد ابتدایی و بی‌سواد بودند که دلیل اصلی این موضوع عدم امکانات آموزشی کافی در ناحیه مورد مطالعه بوده است.

جدول ۴- توزیع فراوانی پاسخگویان بر اساس گروه سنی

گروه سنی روستاییان	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
جوان (۱۵-۳۰)	۳۰	۱۲/۶	۱۲/۶
میان‌سال (۳۱-۵۰)	۱۳۵	۵۶/۷	۶۹/۳
مسن (بیش‌تر از ۵۰)	۷۳	۳۰/۷	۱۰۰
جمع کل	۲۳۸	۱۰۰	
بیشینه: ۸۰	واریانس: ۲۱۰/۱۵	میانگین: ۴۵/۸۲	
کمینه: ۱۷	انحراف معیار: ۱۴/۴۹	نما (مد): ۳۵	میان: ۴۲/۵

شکل ۳: درصد فراوانی سطح تحصیلات افراد مورد مطالعه (N=۲۳۸)

سطح اشتغال و درآمد

در این بخش انواع مشاغل در چند دسته طبقه‌بندی شده است، که بالغ بر ۵۰ درصد از پاسخگویان در شغل کشاورزی و دامداری مشغول به کسب درآمد و امرار معاش زندگی خودشان هستند، قابل ذکر است ۲۱ درصد از پاسخگویان به صورت فصلی و موقتی و در مشاغل آزاد مشغول به فعالیت هستند و کم‌تر از یک درصد در شغل‌های رسمی و پیمانی و به عنوان کارمند اشتغال داشتند و با توجه به این‌که همه افراد به هر طریقی مشغول فعالیت‌های اقتصادی هستند، حدود ۵ درصد خود را بیکار دانسته‌اند. شایان ذکر است که درآمد بیش از ۸۴ درصد خانوارهای مورد مطالعه کم‌تر از ۵۰۰ هزار تومان بوده است و با توجه یافته‌های حاصل از پژوهش در دهستان بدر کم‌تر از ۱۵ درصد از افراد درآمدی بالاتر از ۵۰۰ هزار تومان دارند. موارد مذکور حاکی از آن است که سطح درآمدی و اقتصادی محدوده مورد مطالعه همگون بوده و افراد در یک فاصله طبقاتی همسان قرار می‌گیرند.

جدول ۵ - وضعیت تسهیلات مسکن خانوارهای روستاییان

جمع پاسخگویان	ندارد		دارد		نوع تسهیلات
	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۲۳۸	۱۰/۶	۲۵	۸۹/۴	۲۱۳	حمام
۲۳۸	۲۴	۵۷	۷۶	۱۸۱	کولر
۲۳۸	۷۳/۵	۱۷۵	۲۶/۵	۶۳	پنکه
۲۳۸	۳	۷	۹۷	۲۳۱	تلفن
۲۳۸	۳۷/۸	۹۰	۶۲/۲	۱۴۸	جارو برقی
۲۳۸	۶/۷	۱۶	۹۳/۳	۲۲۲	اجاق گاز
۲۳۸	۸۷	۲۰۷	۱۳	۳۱	لباس شویی
۲۳۸	۷۱	۱۶۹	۲۹	۶۹	آب گرم‌کن

ماخذ: بررسی‌های میدانی، ۱۳۹۱

تسهیلات موجود در مسکن

وضعیت برخورداری از ۸ نوع تسهیلات در مسکن از پاسخگویان مورد پرسش واقع شده است. بر این اساس، بیش از ۹۰ درصد از خانوارها دارای تلفن و اجاق گاز بودند؛ و در مقابل بالغ بر ۷۰ درصدشان نیز فاقد وسایل رفاهی لباس‌شویی و آب گرم‌کن بوده‌اند و همچنین بر این اساس حدود ۹۰ درصد از خانوارها دارای حمام بودند، هرچند پر واضح است که حمام موجود در مسکن روستایی با توجه به مشاهدات محقق هرگز قابل مقایسه با حمام شهری نبوده و فقط دارای محلی برای استحمام بوده است. قابل ذکر است که با توجه به اینکه معمولاً وسایلی مانند یخچال و تلویزیون و مانند این‌ها در هر خانه‌ای موجود است، مورد پرسش واقع نشده است. بقیه جزئیات در جدول ۵ آمده است.

شاخص سازی نهایی کیفیت زندگی

در نهایت بعد از بررسی تمام شاخص‌های کیفیت زندگی در نظر گرفته شده برای این پژوهش به این نتیجه رسیدیم که سطح کیفیت زندگی در دهستان بدرآباد نه در سطح پایینی قرار دارد و نه در سطح بالا قرار گرفته است. به طوری که سطح متوسط این شاخص ۹۵ درصد پاسخگویان را شامل می‌شود و در دو سطح بالا و پایین به طور مشترک هر کدام ۲/۵ درصد از پاسخگویان را پوشش داده است (جدول ۶). جهت به دست آوردن شاخص کیفیت زندگی در نواحی روستایی دهستان بدر ابتدا گویه‌های تمام ابعاد کیفیت زندگی به صورت جداگانه برای به دست آوردن میانگین، با هم جمع شدند و در ادامه میانگین هر شاخص در سه سطح کیفیت پایین، کیفیت متوسط و کیفیت بالا طبقه‌بندی شدند. در نهایت گویه‌های همه‌ی ابعاد با هم جمع شده و حاصل میانگین آن‌ها در دستور ری کد کردن در نرم افزار SPSS در سه سطح کیفیت زندگی نواحی روستایی محدوده مورد مطالعه (کیفیت پایین، کیفیت متوسط و کیفیت بالا)، طبقه‌بندی شدند. که این نتیجه حاصل شد که کیفیت زندگی در دهستان بدر چندان مطلوب نبوده است و مستلزم راهکارها و پیشنهادهای کاربردی در راستای بهبود وضعیت این مهم در این دهستان می‌باشیم.

جدول ۶- شاخص سازی نهایی متغیر وابسته کیفیت زندگی

سطح کیفیت	پایین	متوسط	بالا	جمع کل
فراوانی	۶	۲۲۶	۶	۲۳۸
	۲/۵	۹۵	۲/۵	۱۰۰

بررسی روابط چند متغیری

مدل رگرسیون به ما کمک می‌کند که عواملی که به شکل مستقیم بر کیفیت زندگی اثر می‌گذارند، را شناسایی و استخراج نماییم. نوع رگرسیون انجام شده گام به گام است. در جدول ۷ به نقش و سهم هر یک از عوامل استخراج شده پرداخته می‌شود.

جدول ۷- مدل رگرسیونی تأثیر متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته کیفیت زندگی

	Sig	T	Beta	B	متغیرهای مستقل
F= ۹/۷۱۲					
Sig= ۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۱۱/۷۰۱	-	۱۱۴/۳۸۹	Constant
R= ۰/۶۱۵	۰/۰۰۳	-۳/۰۲۵	-۰/۲۵۰	-۰/۳۱۶	سن (A)
R2= ۰/۳۷۹	۰/۰۰۶	۲/۷۴۹	۰/۱۸۶	۰/۰۱۸	جمعیت روستاها (B)
R2adj= ۰/۳۴۰	۰/۰۰۰	۳/۸۸۰	۰/۲۴۲	۵/۴۲۷	سطح رضایت مندی (C)
	۰/۰۰۰	۶/۷۳۵	۰/۴۳۸	۸/۵۷۹	میزان دارایی (D)
	۰/۰۳۸	۲/۰۹۲	۰/۱۵۳	۱/۱۷۵	بار تکفل (E)

$$Y=114.389-0.316A+0.018+0.018B+5.427C+8/579D+1.175E$$

جدول شماره ۷ مدل رگرسیونی تأثیر متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته را نشان می‌دهد همان‌طور که معادله رگرسیونی چند متغیره نشان می‌دهد از بین متغیرهای مستقلی که وارد معادله شده‌اند در مرحله سوم رگرسیون گام به گام تنها پنج متغیر سن پاسخگویان، جمعیت روستاها، سطح رضایت مندی، میزان دارایی خانوار و بار تکفل معنادار شده‌اند و در معادله باقی مانده‌اند. اما تأثیر میزان دارایی خانوار با بتای معادل ۰/۴۳۸ بیش‌تر از سایر متغیرها بوده است و پس از آن سن پاسخگویان با بتای معادل -۰/۲۵۰ بیش‌ترین سهم را در تبیین متغیر وابسته داشته است. ضریب همبستگی چندگانه (R) نیز برابر ۰/۶۱۵ بیانگر رابطه متوسطی بین متغیرهای مستقل با وابسته است. ضریب نهایی رگرسیون چند متغیره (ضریب تعیین) ۰/۳۷۹ است که مجذور آن یعنی ضریب تعیین تصحیح شده به میزان ۰/۳۴۰ نشان دهنده درصد تغییرات تبیین شده توسط متغیرهای وارد شده در معادله می‌باشد. که می‌توان چنین نتیجه گرفت که درصد واقعی اصلاح شده و خالص میزان تبیین تغییرات متغیر وابسته توسط متغیرهای مستقل ۳۴ درصد است.

در واقع در این تحقیق ما توانسته‌ایم ۳۴ درصد از واریانس کیفیت زندگی در نواحی روستایی را با معرفی متغیرهای این پژوهش تبیین کنیم. ۶۶ درصد از عوامل خارج از قلمرو این تحقیق می‌باشد که باید در تحقیقات دیگر معلوم شود.

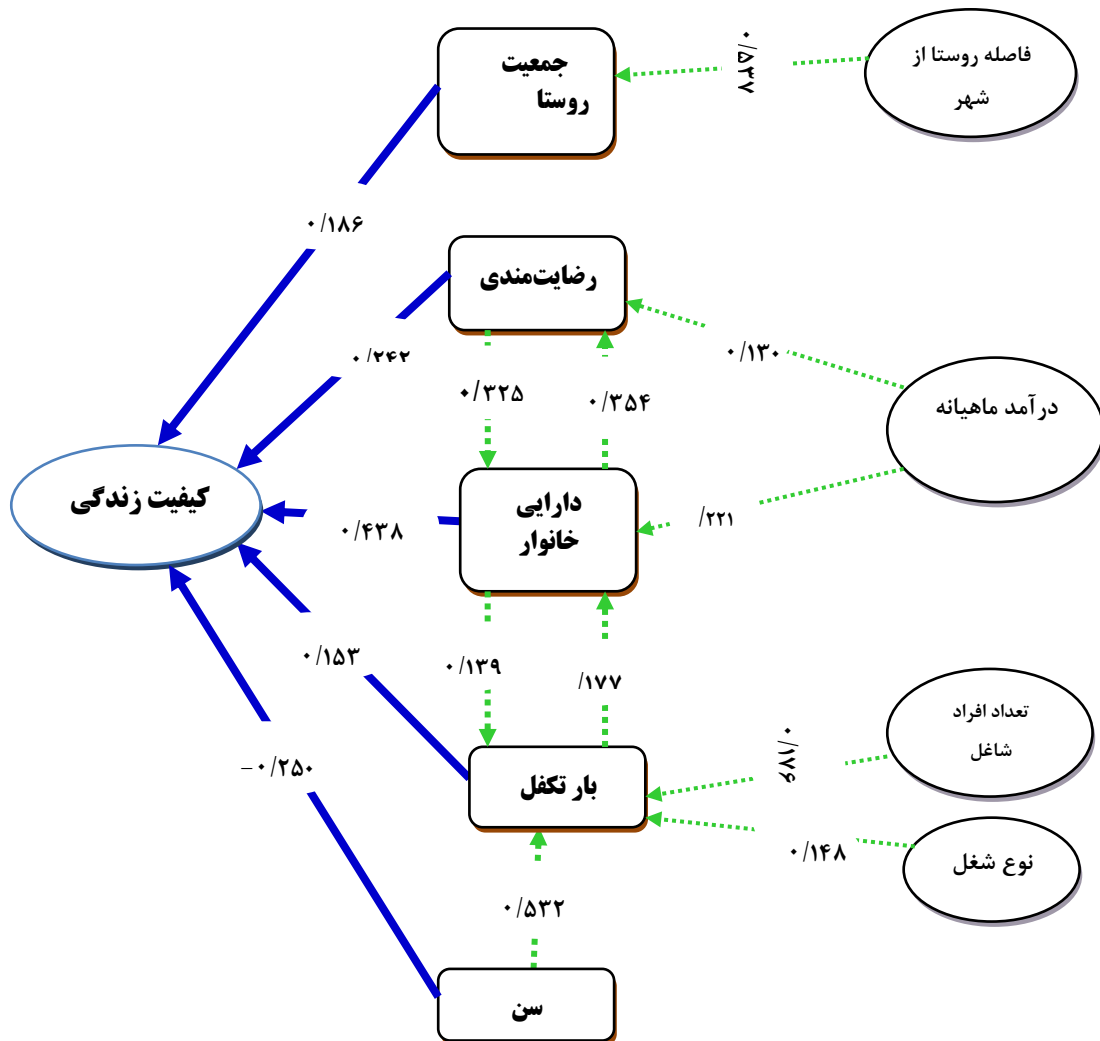
تحلیل مسیر

در تحلیل مسیر از وزن بتا (که در تحلیل مسیر ضریب مسیر خوانده می‌شود) مقدار اثر هر متغیر را تعیین می‌کنند. علاوه بر این، تحلیل مسیر ما را قادر می‌سازد به ساز و کار اثر متغیرها بر یکدیگر پی بریم و مشخص می‌کند اثر هر متغیر تا چه حد مستقیم است و تا چه حد غیر مستقیم (دواس، ۱۳۸۶: ۲۲۲). از این رو تحلیل مسیر ابزار مهمی برای آزمودن نظریه است که به بیان روشن چارچوب نظری کمک می‌کند.

بدین ترتیب تحلیل مسیر اطلاعات زیادی درباره ساز و کار اثر متغیرها بر یکدیگر به طریق قابل فهم و شفاف فراهم می‌سازد. حال به بررسی نتایج حاصله از مدل تحلیل مسیر متغیرهای موثر بر کیفیت زندگی نواحی روستایی می‌پردازیم (جدول ۸ و شکل ۴).

جدول ۸- میزان تأثیر مستقیم، غیر مستقیم و کل متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته

متغیرها	انواع تأثیر	
	مستقیم	غیر مستقیم
میزان دارایی خانوار	۰/۴۳۸	-
سن پاسخگویان	-۰/۲۵۰	۰/۲۱۴
رضایت‌مندی	۰/۲۴۲	۰/۱۴۸
بار تکفل	۰/۱۵۳	۰/۰۹۲
جمعیت روستاها	۰/۱۸۶	-
فاصله روستا از شهر روانسر	-	۰/۰۹۹
درآمد ماهیانه خانوار	-	۰/۱۱۸
تعداد افراد شاغل	-	۰/۰۴۱
نوع شغل	-	۰/۰۳۵
کل		

شکل ۴: مدل تجربی عوامل موثر بر کیفیت زندگی نواحی روستایی

با توجه به مدل تحلیل مسیر، ملاحظه می‌شود سن پاسخگویان به طور مستقیم به میزان $-0/250$ و به طور غیرمستقیم به میزان $0/214$ درصد بر کیفیت زندگی نواحی روستایی تاثیر دارد. بنابراین می‌توان گفت سن پاسخگویان در کل به میزان $0/464$ بر کیفیت زندگی در نواحی روستایی تاثیر دارد که بیش‌ترین میزان تاثیر در میان متغیرهای مستقل است. میزان دارایی سرپرست خانوار به تنهایی $0/438$ بر کیفیت زندگی نواحی روستایی تاثیر دارد و از این نظر دومین متغیر تاثیرگذار در میان متغیرهای مستقل است. سطح رضایت مندی به طور مستقیم به میزان $0/242$ بر کیفیت زندگی نواحی روستایی تاثیر دارد و به میزان $0/148$ درصد نیز تاثیر غیر مستقیم بر کیفیت زندگی نواحی روستایی

دارد. بنابراین می‌توان گفت سطح رضایت‌مندی پاسخگویان در کل به میزان ۰/۳۸۴ بر میزان کیفیت زندگی نواحی روستایی تأثیر دارد و از این نظر سومین متغیر تأثیرگذار را در میان متغیرهای مستقل است.

بار تکفل خانوارهای روستایی به طور مستقیم به میزان ۰/۱۵۳ بر کیفیت زندگی نواحی روستایی تأثیر دارد این در حالی است که به میزان ۰/۰۹۲ درصد نیز تأثیر غیر مستقیم بر کیفیت زندگی نواحی روستایی دارد. بنابراین می‌توان گفت بار تکفل خانوارهای روستایی در کل به میزان ۰/۲۳ بر میزان کیفیت زندگی نواحی روستایی تأثیر دارد و از این نظر چهارمین متغیر تأثیرگذار را در میان متغیرهای مستقل است.

و در نهایت در بین متغیرهای مستقل جمعیت روستاها فقط به‌طور مستقیم به میزان ۰/۱۸۶ بر کیفیت زندگی نواحی روستایی تأثیر دارد که از این نظر پنجمین متغیر تأثیرگذار را در میان متغیرهای مستقل است. درآمد ماهیانه به میزان ۰/۱۱۸، فاصله روستا از شهر روانسر به میزان ۰/۰۹۹، تعداد افراد شاغل در خانوارهای روستایی به میزان ۰/۰۴۱، و نوع شغل پاسخگویان به میزان ۰/۰۳۵، بر کیفیت زندگی نواحی روستایی تأثیر (غیرمستقیم) دارند.

نتیجه‌گیری

این مقاله به دنبال بررسی عوامل موثر بر کیفیت زندگی در دهستان بدر بوده است. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که عوامل موثری بر کیفیت زندگی در دهستان فوق‌الذکر موثر بوده‌اند که برخی عوامل مستقیم و برخی عوامل غیر مستقیم به شمار می‌رفتند. عوامل سن، بار تکفل، دارایی خانوار، رضایت‌مندی، جمعیت روستا به شکلی مستقیم بر کیفیت زندگی اثر می‌گذارند که به این معنا است که خود به تنهایی بر روی کیفیت زندگی اثر می‌گذارند. در مقابل فاصله روستا از شهر، درآمد ماهیانه، تعداد افراد شاغل و نوع شغل به‌طور غیر مستقیم بر کیفیت زندگی در نواحی روستایی موثر هستند. به عبارتی این متغیرها از طریق تأثیر بر متغیرهای دیگر بر کیفیت زندگی در نواحی روستایی تأثیر گذار هستند. نوع شغل و تعداد افراد تحت تکفل از طریق متغیر بار تکفل بر کیفیت زندگی اثر گذارند. همچنین درآمد ماهیانه از طریق دو متغیر رضایت‌مندی و دارایی خانوار بر کیفیت زندگی اثر می‌گذاشتند. فاصله روستا از شهر نیز از طریق متغیر جمعیت روستا اثر می‌گذارند. قابل ذکر است که با توجه به این‌که ابعاد محیطی، کالبدی، اجتماعی و اقتصادی جزء شاخص متغیر وابسته (کیفیت زندگی) نیز محسوب می‌شوند، بنابراین تمام ابعاد مذکور و مولفه‌های آن‌ها جزء تبیین‌کننده‌های اصلی می‌باشند و به صورت مستقیم کیفیت زندگی نواحی روستایی را تحت تأثیر قرار می‌دهند.

دهند. همچنین میزان رضایتمندی و وضعیت اقتصادی خانوار بیش‌ترین تاثیر را بر کیفیت زندگی نواحی روستایی مورد مطالعه دارا هستند.

پیشنهادها

۱- درآمد و شغل دو عامل موثر بر کیفیت زندگی هستند که با بهبود این دو متغیر در روستا می‌توان انتظار ارتقای کیفیت زندگی را داشت.

۲- دوری از شهر نیز با توجه به این‌که نشان‌دهنده نقش شهر در زندگی روستایی است متغیری تأثیر گذار در کیفیت زندگی محسوب می‌شود که در این راستا بهبود ارتباط بین شهر روستا می‌تواند بر کیفیت زندگی روستاییان اثر بگذارد.

منابع

- احمدی، ف (۱۳۸۸)، «ارتقاء روستاها به شهر و نقش آن در بهبود کیفیت زندگی ساکنان محلی: مورد، روستا-شهر صاحب (شهرستان سقز)»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تهران.
- اونق، ن (۱۳۸۴)، «بررسی رابطه بین سرمایه‌های اجتماعی و کیفیت زندگی»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه تهران.
- آسایش، ح (۱۳۸۳)، «برنامه‌ریزی روستایی در ایران»، تهران، انتشارات دانشگاه پیام نور.
- باری، ن (۱۳۸۰)، «رفاه اجتماعی»، (ترجمه اکبر حسینی و مرتضی نوربخش)، تهران، انتشارات سمت.
- پوراحمد، ا؛ شمعی، ع (۱۳۸۴)، «بهبودی و نوسازی شهری از دیدگاه علم جغرافیا»، تهران، انتشارات دانشگاه تهران.
- جاجرمی، ک؛ ابراهیم، ک (۱۳۸۵)، «سنجش وضعیت شاخص‌های زندگی در شهر از نظر شهروندان (مطالعه موردی: گنبد کاووس)»، *مجله جغرافیا و توسعه*، شماره ۸، صص ۱۵-۱.
- جمعه پور، م (۱۳۸۹)، «مقدمه‌ای بر برنامه‌ریزی توسعه روستایی: دیدگاه‌ها و روش‌ها»، تهران، انتشارات سمت.
- دواس، د (۱۳۸۶)، «پیمایش در تحقیقات اجتماعی»، (ترجمه هوشنگ ناییبی)، تهران، نشر نی.
- رضوانی، م؛ منصوریان، ح (۱۳۸۷)، «سنجش کیفیت زندگی: بررسی مفاهیم، شاخص‌ها، مدل‌ها و ارائه مدل پیشنهادی برای نواحی روستایی»، *فصلنامه روستا و توسعه*، شماره ۱۱، صص ۲۶-۱.
- رکن‌الدین افتخاری، ع؛ فتاحی، ا؛ حاجی پور، م (۱۳۹۰)، «ارزیابی توزیع فضایی کیفیت زندگی در مناطق روستایی (مطالعه موردی: بخش مرکزی شهرستان دلفان)»، *پژوهش‌های روستایی*، شماره ۲، صص ۶۲-۲۹.
- سعیدی، ع (۱۳۸۷)، «دانشنامه مدیریت شهری و روستایی»، ذیل واژه روستا، تهران، سازمان‌های شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور و بنیاد دانشنامه بزرگ فارسی.
- سلامتی، پ (۱۳۸۸)، «کیفیت زندگی چیست؟»، *هفته‌نامه سپید*، شماره ۱۵۶، صص ۱۴-۱.
- سیف‌الدینی، ف (۱۳۸۱)، «فرهنگ واژگان برنامه‌ریزی شهری و منطقه‌ای»، شیراز، انتشارات شیراز.
- طاهری، ک (۱۳۸۰)، «روانسر، باستان‌شناسی، زمین‌شناسی، جغرافیا و فرهنگ»، کرمانشاه، انتشارات طاق بستان.

- قالیباف، م؛ رمضان زاده لسبویی، م؛ یاری شگفتی، اسلام (۱۳۸۸)، «سنجش میزان رضایت‌مندی ساکنان روستایی از کیفیت زندگی و اثرات آن بر امنیت مناطق مرزی، مطالعه موردی: بخش نوسود، استان کرمانشاه»، *فصلنامه روستا و توسعه*، شماره ۱۲(۳)، صص ۱۸۴-۶۳.
- لطفی، ص (۱۳۸۸)، «مفهوم کیفیت زندگی شهری، تعاریف، ابعاد و سنجش آن در برنامه‌ریزی شهری»، *فصلنامه جغرافیای انسانی*، شماره ۴، صص ۷۳-۶۰.
- ماجدی، س؛ لهسایی زاده، ع (۱۳۸۵)، «بررسی رابطه بین متغیرهای زمینه‌ای، سرمایه اجتماعی و رضایت از کیفیت زندگی، مطالعه موردی: روستاهای استان فارس»، *فصلنامه روستا و توسعه*، شماره ۹، صص ۴۰-۲۶.
- مایکل، بی.ف (۱۳۸۹)، «روان‌درمانی مبتنی بر بهبود کیفیت زندگی: جلد اول، کاربرد رویکرد رضایت‌مندی از زندگی در روان‌شناسی مثبت‌نگر و شناخت درمانی»؛ (ترجمه، ا. خمسه)، تهران، انتشارات ارجمند.
- مختاری، م، نظری، ج (۱۳۸۹)، «جامعه‌شناسی کیفیت زندگی»، تهران، انتشارات جامعه‌شناسان.
- مطیعی لنگرودی، س (۱۳۸۲)، «برنامه‌ریزی روستایی با تاکید بر ایران»، مشهد، جهاد دانشگاهی مشهد.
- مولودی، ج (۱۳۸۸)، «سنجش کیفیت محیط شهری در شهر جدید هشتگرد»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس تهران.
- مهدوی، م (۱۳۷۷)، «مقدمه‌ای بر جغرافیای روستایی ایران»، تهران، انتشارات سمت.
- نجات، س (۱۳۸۷)، «کیفیت زندگی و اندازه‌گیری آن»، *مجله تخصصی اپیدمیولوژی ایران*، شماره ۴، صص ۶۶-۵۲.

- Auh, S., Cook, C.C., (2009), "Quality of Community Life Among rural Residents: An Integrated Model", *Social Indicators Research*, 94 (3): 377- 390.
- Fadda, F., Jiron, P., (1999), "Quality of life and gender: a methodology for urban research", *Environment and Urbanization*, 11 (2): 258-274.
- Ling, W., (1989), "*Quality of life in urban china: A data – based study in the city of Liang in*: PhD Thesis, The State University of New York at Albany.
- Nilsson, J., Grafstrom, M., Zaman, SH., Nahar Kabir, Z., (2005), "Role and function: Aspects of quality of life of older people in rural Bangladesh" *Journal of Aging Studies*, 19: 363-374.
- Pacione, M., (2003), "Urban environmental quality and human wellbeing—a social geographical perspective", *Landscape and Urban planning*, 73: 49– 58.

- Parker, J.S., Moor, R.H., (2008), "Conservation use and quality of life in rural community: an extension of Goldschmidt's findings", *Southern Rural Sociology*, 23(1): 235– 265.